

μου λείπει ή χρειάζουμένη αξιοσύνη. Σκέφτηκα πώς μπορεί νά γίνω αίτια νά συλλογιστούνε καμ- πόσοι ποιά είναι τὸ ἀληθινὸ συμφέρον τῆς πατρίδας, κ' ἔτσι ἀφίνοντας κατὰ μέρος τὰ προσωπικά νά δου- λέψουμε ὅλοι ἐνωμένοι γιὰ τοῦ Γένους τὸ καλόν.

Πόλη

πάντα δικός σου
ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΚΑΛΕΣΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Τὸ δαίλι σβύν· ξεφυγοῦν στὸν οὐρανὸ τὰ ρόδα,
Στὸν ὕμνὸ τῆς ξενιτιάς οἱ μενεξέδες.
Φεγγάρι δὲ μὲ ξέχασες, καὶ νύ·
Προβαίνει στουρανοῦ τὴν ἐρημίαν,
Ρίχνοντας φῶς στὴν ὕλην
Τὴν κάμαρά μου, τὴν ἀραχνασμένη...
Ὅλα ἐδῶ πέρα ἀλλάξανε καὶ τίποτα δὲ μένει·
Αἰγὲς, χαρὲς, συναπαντήματα κ' ἀγῶνες.
Δὲ μένει τίποτα ἐδῶ πέρα...
Μονάχα ἐὼς σὰν πάντα, ὅπως καὶ πρῶτα
Ἀπάνου ἀπ' τὸν καθρέφτη τοῦ Σαρανικοῦ,
Ἀγέλαστο, χλωμό, στοχαστικό,
Ὑψώνεσαι, παράπονο τοῦ αἰθέρα.
Ἀλήθεια! πῶς ταυριάζαμε τὸ βράδι αὐτὸ κ' οἱ δύο.
Μεσ' στὴ βαρεὶά κ' ἀργόθυμη ὥρα
Κάτι νὰ βροῦμε ψάχνουμε καὶ χαμένο κλαίμε.
Χαμήλωσε καὶ κάθησε κοιτᾷ σὲ μένα τώρα,
Ἀγνάντια ἀπ' τὸ μπαλκόνι μου στὴ λεύκα,
Ὁ ἕνας τὸν ἄλλο νὰ παρηγορήσῃ.
Ὅσα ζητήσεις
Τραγούδια στὴ χρυσόπλαση τὴν ἄρα θὰ σοῦ εἰπῶ.
Καὶ σὺ θὰ μοῦ ἱστορήσῃς
Γιὰ ἕνα σπιτάκι ἡλιόλουστο κ' ἀφρόνιστο,
Γιὰ κάποιο στόμα
Ποῦ τὸνομα μου ἐπρόφερε θὰ μίσησα,
Κ' ἀκόμα
Γιὰ δύο ματάκια ποῦ δακρύνονε
Τὸ πέλαιο θωρόντας.

Γενέβη, Τριφυγνῆς 1907.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ

ΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΤΑΙ
ΚΑΙ ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ».

Στὸ ἀποκάτωμα ἐνός λαοῦ, ποῦ ἀρέθηκε νὰ τὸν διοικῶν οἱ μικροπρόνθοι μικροσυμφεροντολόγοι μικρο- πολιτικοί, καὶ τὸ παραμικρὸ ἀντάρσιασμα εἶνε σοβαρὸ κ' ἀξιοσπούδαστο γεγονός, ποῦ μπορεί νὰ μᾶς δώ- σει ἐλπίδες. Κ' εἶνε γεγονός, ὅτι τώρα τελευταῖα οἱ κάπιοι λοῖοι ξεφωνίζουν κ' ἀκούγονται. Ὅπως

εἶνε γεγονός, ὅτι οἱ ὅλγοι ζωντανὸι δὲν ἔπαψαν ποτὶ νὰ κινούνται.

Ὅστε ἡ δουλιὰ προοδεύει. Δουλιὰ διμορφή. Δου- λιὰ ὑστερική καὶ δουλιὰ ἡρεμὴ κ' ἐπίμονη.

Κι ἡ μιὰ κ' ἡ ἄλλη, ὡς τὰ σήμερα, σκάφτει λα- γούμια στὸ Καθεστῶς. Ἐργασία τίμια. Ἐργασία, ποῦ γίνεται ἀκόμα στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν καὶ ξεσπᾷ μ' ἐγερτήρια καὶ μ' ἀγγέλματα μιᾶς ἱπαναστάσεως εἰρηνικῆς, ἰδεολογικῆς. Ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς Διοικήσεως τῆς Ρουτίνας, κατὰ τῶν Προλήψεων καὶ κατὰ τοῦ Δασκαλισμοῦ. Ἐπαναστάσεως, ποῦ θέλει τὴ χειραφέτησιν τῆς Ἐθνικῆς Συνειδήσεως, τῆς Τέ- χνης καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐγκεφάλου.

Καὶ φαινόμενο παραδοξότατο, σημεῖο τῶν και- ρῶν, τρανότης ἀποδείξεις τοῦ ἀνταρξιασμοῦ ποῦ λέγαμε, ἐν ᾧ μιλεῖ ὁ παραξενότατος Γιαννόπουλος ὅχι μόνον τὸν ἀκούνε ὅλοι, ἀλλὰ καὶ συμφωνοῦν ἀκόμα σὲ πολλὰ μαζὶ του ὡς καὶ οἱ ἀγαθοπολικότατοι νοικοκυραῖοι πελάτες τῆς α' Ἐστίας.

Καὶ γιὰ νὰ ρθούμε στὰ τελευταῖα σημεῖα, ποῦ βεβαιώνουν τὸ ἄλλο ποῦ εἴπαμε, ὅτι ἡ Δουλιὰ προ- οδεύει... Ὁ Γαβριηλίδης, ὁ σφριγηλότερος καὶ ἰдео- λογότατος τῶν πολιτευομένων Ρωμιῶν—διότι πολι- τεύεται πραγματικά, ὅπως ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ Κοινὰ καὶ μιλεῖ γι' αὐτὰ—τῆς ἀπὸ τὴν τελευταῖα μὲ τὸ Βουλευτήριον καὶ μὲ τὴν τάξιν, νὰ ποῦμε, τὴν ἀστικήν, ποῦχει τὴ δύναμιν καὶ τὸ συμφέρον νὰ θέλει τέτιο τὸ Βουλευτήριον, γιὰτὶ τρώει κ' ἀποζεῖ ἀπὸ τὸ Κασβελάκι, ὅπως ἔλεγε ὁ γέρο—Κανάρης. Ἐσῆ- κωπε λοιπὸν ἡ ὑστερική α' Ἀκρόπολις τὴν παντιέρα τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ στὴ φούρια τῆς καλεῖ ἀνά- μιχτα βοηθοῦς στὸ ἔργο τῆς ἀνασυντάξεως τῆς Χώ- ρας, δικηγόρους καὶ παπάδες, γιατροὺς καὶ βιομή- χανους, δασκάλους καὶ ἀξιωματικούς, ἀνθυπολόγιους καὶ τραπεζίτες, κτηματίες καὶ ἀπένταρους, κ' ὅλη τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ τοὺς Ἰάπωνες μαζὶ τῆς Βουλῆς.

Καλεῖ, θῆλεγε κανένας, ὅλους ἐναντίον ὅλων. Ποῦ, ὅπως ξέρεῖ τὸ Γαβριηλίδης, θ' ἀναγνώριζε ὅτι δὲν εἶνε δύσκολο νὰ τὸ φαντάσθῃς. Μὰ ἐκεῖνο, ποῦ ἀπομένει πάντοτε δύσκολο ἀπὸ τὸ πρόγραμμά του νὰ καθαρῇ καὶ δυσκολότερο νὰ καθορισθῇ εἶνε τὸ «πῶς» καὶ τὸ «γιατί» θὰ συνεργασθοῦν οἱ ἄνθρω- ποὶ αὐτοί.

Πιὲς κοινὲς ἰδέες; Τί κοινὰ συμφέροντα; Πιά και- νὴ ἀνατροπὴ ἐνώνει τοὺς συνεργάτες αὐτούς;—Μιὰ ἀπάντησι βρισκόμε: Ὅλοι οἱ τίμιοι, (ἔτσι ἀόριστα,

ὅπου κ' ἂν ὑπάρχουν) ποῦ νιώθουν νὰ τοὺς ἐνώνει τὸ ἐνδιαφέρον (ἔτσι πάλι ἀόριστα) γιὰ τὸ Κοινὸ Συμφέρον, πρέπει νὰ δουλέψουν γι' αὐτὸ, οφείλουν νὰ πολιτεύονται (αὐτὸ πλέον δὲν εἶνε ἀόριστο).

Κ' ἔτσι ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν ἀοριστητῆ τοῦ αγιατίου βγαίνει μιὰ φωτεινὴ ἠθικοπολιτικὴ ἀρχή, ποῦ μᾶς λέει: Ὅλοι ἐσεῖς οἱ τίμιοι Ρωμιοί, ὅπου, ὅπου κ' ὅ,τι κ' ἂν εἴσθε, ὅλοι ἐσεῖς ποῦ δὲ στέργετε τὸ παρὸν, ἔχετε πατριωτικὸ καθήκον νὰ πολιτεύεσθε, νὰ ἐνδιαφέρεσθε δηλαδὴ γιὰ τὰ Κοινὰ καὶ νὰ ἐλέγ- χετε τοὺς πολιτικούς. Κ' ἔχετε τὸ καθήκον νὰ ζετοπίσετε ἀπὸ τὴ Διοίκησιν τῶν Κοινῶν τοὺς μικρο- συμφεροντολόγους. Καὶ τὸ ἐνδιαφέρον σας κ' ἡ Θεί- λησί σας πρέπει νὰ χαρίσει—γιατὶ μπορεί νὰ τὸ κά- νει—στὸν τόπον Κυβέρνησιν, ποῦ θὰ σῇ δώσει Παι- δεῖα, ποῦ νὰ μὴ στραβώνει τὰ παιδιὰ σας, Δικαιο- σύνη, ποῦ νὰ μὴ δημιουργεῖ Σαντάδες, Ἀσφάλεια, Συγκοινωνία καὶ Δουλιὰ Ἐθνική.

Ὁρῶν λόγιν. Ὁρῶν ἀρχίς. Κι' ὅλ' αὐτὰ βγαλμένα μέσα ἀπὸ δημοσιογραφικὸ, ἀμέθοδο κ' ἀκαθάρστο κάλεσμα σὲ μιὰ κοινὴ ἐνέργεια ὅλων τῶν τίμιων καὶ προοδευτικῶν (ἔτσι ἀόριστα) στοι- χείων τοῦ Τόπου.

Ἐντελῶς ἀντίθετον, τώρα τελευταῖα, θέλησε νὰ ἐργασθῇ γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα ὁ κ. Σκληρός. Καὶ μὲ τὸ διαδασμένο βιβλίον του, γραμμένο μὲ τάξιν καὶ μὲ μέθοδο, ξερά κοφτὰ μᾶς λέει: «Πρέπει νὰ γίνῃ ἀνα- τίμησις ὅλων τῶν τιμημάτων» στὸν κόσμον τῶν ἰδεῶν Ἀλλ' αὐτὸ νὰ τὸ προσμένετε μόνον σὰν ἀπο- τέλεσμα μιᾶς ριζικῆς ἀνατροπῆς τῶν Κοινωνικῶν συνθηκῶν. Καὶ γιὰ τὴν ἀνατροπὴ αὐτὴ πρέπει νὰ δουλέψουν ὁ προοδευτικὸς κόσμος, ἡ φοιτηταρία, τὰ ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα κ' οἱ Δημοτικισταί. Ὅλοι αὐτοὶ ἀντάμα πρέπει νὰ στραφοῦν στοὺς προλετά- ριους (ἐργάτες) νὰ τοὺς ὀργανώσουν σὲ τάξιν χαρ- αχτηριστικὴ καὶ νὰ τοὺς μορφώσουν, γιὰ νὰ μαθῶν ὅτι τὰ συμφέροντά τους εἶνε ἀντίθετα ἀπὸ τὰ συμφέροντα τῆς Ἀστικῆς Διοικήσεως τῆς τάξεως καὶ γιὰ νὰ νιώσουν τὴ δύναμιν τους, δύναμιν ἰκανὴν ν' ἀντιμετωπίσει σὲ πάλιν τάξεων καὶ συμφερόντων τὴ δύναμιν τῆς Ἀστι- κῆς τάξεως. Ἀπὸ τὴν πάλιν αὐτὴ τῶν τάξεων, ποῦ θὰ γίνῃται μὲ νόμιμα μέσα... (Κοινοβουλευτικὴ μορφή τοῦ Σοσιαλισμοῦ. Γερμανικὴ, δηλαδὴ, μορφή. Καὶ θέλαμε νὰ ρωτήσουμε τὸ συγγραφεὶν: γιὰτὶ βρίσκει, ὅτι ὁ Ρωμιὸς σοσιαλιστὴς θὰ ὁμιλεῖ πε- ρισσότερο τὸ Γερμανὸν κ' ἔχει τὸ Γάλλο σοσιαλιστὴ; Μήπως ἀνακάλυψε ὁ συγγραφεὺς κάποια βαθύτερη

στερέφουσε ξαφνικά οἱ πηγὲς τῆς ζωῆς ποῦ τῆς ἔχου- νε τὸ φῶς, ἀπὸ τὸν πύθινον νὰ βρατάζονε τάπο- τελέσματα τῆς ραδιογραφίας, νὰ τοῦ γειάουνε ὀλό- τελα τὴν Κατινούλα. Εἶχε ὅμως τώρα κ' ἄλλο σκο- πό. Ποιὸς ξέρεῖ ἂν ἄδικα τὴν εἶχε. Ὁ Ἀντρέας, τὸ αἶμα ποῦ λένε, δὲν τὸ ξεχώριζε ἀπὸ τὸ ὕλικο, δὲν ξεχώριζε τὴ δύναμιν ἀπὸ τὴν ὕλην. Τὴ θέλησιν ἄξια τὴν περνοῦμε γιὰ κάτι ἄπιαστο, ἐνῶ μπορεί νὰ νῆται μόνον καὶ μόνον κάτι τις ἄφαντο. Ἀέρας ἡ θέ- λησιν δὲ γίνεται νὰ εἶναι, ἡ πῶς σκέττα νὰ τὸ πῶ- με, δὲ γίνεται νὰ εἶναι τίποτε ἡ θέλησιν, ἀφοῦ κ' ὁ αἶρας εἶναι κάτι. Μιὰ μορφή θῆχιν κ' ἡ θέλησιν μᾶς. Στὴν ἀπλή τὴν κούβιντα, σὰ μιλοῦνε ἀντάμα δύο νομάτοι, ἡ θέλησιν τοῦ ἐνὸς ἀδύνατο νὰ μὴ φουξ στὰ φρονητικά ἢ ἂν προτιμᾷς στὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἄλλου- νοῦ, εἰδεμὴ δὲ θὰ ὑπάρχει κούβιντα, μιὰ καὶ ἀνγκά- ζονται νὰ κούσουνε τὰ λόγια, νὰ παρακολουθήσουνε τὴν ἰδίαν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, ἐνεργώντας μὲ τὴν ἐνέργειαν κ' οἱ δύο. Ἡ ἐνέργεια πῶς μεταδίδεται ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλον; Κάπου θὰ χτυπᾷ. Καὶ πῶς νὰ χτυπήσῃ τὸ αἶμα, πῶς νὰ ἐνεργήσῃ τὸ τίποτα; Κανένας ἀόρατος ἡλεκτρισμός, κάτι κύματα, κανένα ῥέμα θὰ τρέχῃ ἀναμεταξύ τους δύο μᾶς τοὺς συντρό- φους. Τὸ ῥέμα ἴσως τὸ ξεδιαλίσουνε, ἴσως τὸ συστη-

ματίσουνε κατόπι καὶ τὸ πιάνουνε. Μὰ εἶναι τάχα- τις τρέλλα νὰ θέλῃ κανεὶς κ' ἀπὸ τώρα; Νὰ θέλῃ, μ' ὅλη τὴν ὁρμή, μ' ὅλη τὴν μπόρα τῆς ψυχῆς του. Μ' ὅλη τὴν συνέργειαν τῆς νεβρική του, μ' ὅλο του τὸ εἶναι. Γιατὶ νὰ χάνεται μιὰ τέτοια θέλησιν; Γιατὶ νὰ μὴν πᾶν ἐκεῖ ποῦ τὴ σπρώχνεις; Καὶ τὸ ῥέμα ἐκεῖνο τῆς θέλησίν του, ποῦ τοῦ τὴν πολλαπλασιᾷ- ζανε μέσα του ἡ λάχταρα κ' ὁ ἀγῶνας, ὁ Ἀντρέας κάθε μέρα, θέλοντας γιὰ τὴν Κατινούλα, βάζοντας τὴν Κατινούλα μὲ τὸ νοῦ του, τῆς τῶστελενε, τῆς τὸ ξεμάκρυνε, τῆς τὸ παρατραβούσε ὡς ἐκεῖ πέρα, νὰ μπῇ στὰ σπυρτὰ της.

Βέβαιον εἶναι πῶς εἶτε ὅπως τὸ στοχαζότανε ὁ φίλος της, εἶτε ἄλλιως, ἡ θέλησιν τοῦ Ἀντρέα δου- λεβε καὶ δούλεβε στάπιδα τῆς Κατινούλας. Εἶχε καὶ δικὴ τῆς θέλησιν, μοναδικὴ μάλιστα, τὸ κορίτσι. Μὰ ποιὸς θὰ μᾶς πῇ τί θᾶξίζε, τί θὰ κατάφερνε ἡ θέλησιν της, ἢ δὲν εἶτανε ὁ Ἀντρέας; Μόνον, πα- ραιτημένη, χωρὶς βοηθὸ ἢ μὲ βοηθοὺς ὅποιους τύ- χαινε, θὰ ζούσε ἀραγες ἀκόμη; Πόσοι πεθάνανε, γιὰτὶ στὸ πλερό τους δὲ βρέθηκε πλερό ποῦ νὰ κ- ουμπήσουνε, ὅχι γιὰτὶ τοὺς ἔρριξε κάτω ἡ ἀβρῶστια! Λοιπὸν καὶ ἡ θέλησιν κάτι μπορεί, ἔξω ἂν τάποδῶ- σης ὅλα στὴν ἀγάπην, ἐπειδὴ κ' ἡ θέλησιν τί ἄλλο

εἶναι; Τί ἄλλο εἶναι ἡ ὁρμή ποῦ ἀπὸ τὰ στήθια μᾶς πετιέται γιὰ νὰ χωρέσῃ ὡς καὶ στὰ στήθια σου; Μήπως κ' ἂν δὲν τὴν ἀγαποῦσε καθαφτὸ τὴν Κατι- νούλα ὁ Ἀντρέας, δὲ θᾶμοιζε ἡ θέλησιν του μὲ τὴν ἀγάπην; Μήπως καὶ προτὸν φυτρώσῃ στάπιδά του ἀγάπην ποῦ καὶ τώρα δὲν τὴν ἐβλεπε, μήπως κ' ὅταν ἀπὸ σπλαχνία, στὸ Χαμονοκόρφι, ἔξαφν, διαβά- ζοντας τὸ Σοφοκλή, τὴ συλλογίστηκε ποῦ πονοῦσε, μήπως δὲν τὴ γλύτωσε καὶ τότες μὲ θέλησιν ποῦ τοῦ ἐρχότανε ἀπὸ τὴν ἀγάπην, καί, ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς Ὀλίας, τὸ ξέρω, ἀπὸ ἀγάπην ὀρισμένη, ἀπὸ ἀ- γάπην, πῶς σωστὰ νὰ ξετάσῃ, μιᾶς καρδιάς ποῦ εἶ- ναι ἄξια νὰ γαπᾷ καὶ νὰ θέλῃ, ἀπὸ ἀγάπην ὅμως, ὅ- πως κ' ἂν εἶναι; Μήπως καὶ τώρα, ὅση θέλησιν κ' ἂν εἶχε ἀπὸ φυσικὴ τῆς ἡ Κατινούλα, δὲν κινούσε τὴ θέλησιν της, δὲν τὴ γιγάντωνε ἡ θέλησιν τοῦ Ἀντρέα ἡ λαχταριστὴ; Καὶ μήπως δὲν εἶναι ἀφτὰ ἔργα πλημμυρισμένης στὸν ἄνθρωπον ἀγάπης, ποῦ πό- τε τοῦ τὴ νιώθει καὶ τὴ μολογᾷ, ποῦ πότε της ἀ- νοιῶντάς τοῦ ξεχειλίζει σὲ κάθε κύμα τῆς ψυχῆς του;

Ἡ ψυχὴ τῆς Κατινούλας, γιὰ νὰ νύχταλλισθῃ, γιὰ νὰ κάμῃ θέλησιν, δὲ χρειάζετο καὶ τόσα, δὲ χρειάζετο τὴν καθαφτὸ τὴν ἀγάπην καθὼς τὴν ἐν-

συγγένεια τοῦ Γερμανικοῦ χαρακτηρὰ μὲ τὸν Ρωμῆϊκο ;)

Ἐξακολουθοῦμε. Ἀπὸ τῆ νομιμότητος λοιπὸν πάλιν τῶν συμφερόντων θὰ προκύβουν κοινωνικὲς συνθήκες ἄλλες, κοινοβουλευτικὰ ἢ ἄλλα, τύπος ἄλλος, μὲ μιὰ λέξι Πρόεδρος καὶ στὰ ὑστερὰ Κοινωνικὸ μίλλον ἀνώτερο. Μὰ μὲ δὲ τ' ἄλλα ποὺ θὰ ἐπικρατήσουν, θὰ ἐπικρατήσῃ καὶ Ἑθνικὴ μας Γλῶσσα στὸ Σχολεῖο, διότι θὲν ἡ γλῶσσα τῶν προλεταρίων, ποὺ τελικὰ ἐνίκησαν στὴν πάλιν.

Ἐδῶ, καθὼς βλέπετε, προχωροῦμε στὴν πρόοδο, στὴ λύσι δλων τῶν ζητημάτων μ' ἓνα γενικὸ σχέδιο θετικὸ καὶ ὀριστικόν. Ὁ δρόμος μας εἶναι ὁ ἀσφαλὴς, ἐπιστημονικὸς, ἀφοῦ κατὰ τὸν συγγραφεῖα πάντοτε ἔτσι, μὲ τὴν πάλιν τῶν τάξεων, ἔγινε ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ ἐξελίσσεται πρὸς τὴν πρόοδο.

Διαβάζοντας τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σκληροῦ θὰ μπορούσαμε ἐπὶ τέλους νὰ ἐλπίζουμε, ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ θετικὸ πρόγραμμα ἐνέργειας, ἂν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς ὁ συγγραφεὶς ἐφρόντιζε νὰ μᾶς δώσει ὀλίγο καθαρότερα τὰ κοινὰ σημεῖα, τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, τοῦ Προοδευτικοῦ Ρωμοῦ καὶ τοῦ Ριζοσπάστη Ρωμοῦ. Τί εἶδους ἄνθρωποι τάχα νὰ εἶνε αὐτοί; Ποῦ νὰ κατοικοῦν; Τί λένε; Σὰν τί νὰ θέλουν;

Τὸ δ,τι ὑπάρχουν στὴ Γερμανία, ἢ στὴ Γαλλία, προοδευτικοὶ δὲ θὰ πῇ, ὅτι ἔτσι ἀόριστα γραφόμενον μπορεῖ νὰ μᾶς πείσει πὼς ὑπάρχουν καὶ στὴν Ἑλλάδα.

Οἱ δὲ Ριζοσπάστες ποῖοι νάνε; Ἐκτὸς ἂν ἐννοεῖ τὰ χαλασμένα μυαλὰ ἀπὸ τὴν Ἐκπαιδευσί μας, ποὺ δὲν τὰ συνήθισε νὰ δουλεύουν, ἀλλὰ στὸ νὰ λένε μεγάλα λόγια καὶ νὰ ξεφωνίζουν γιὰ μεγαλειότερες ψευτεῖς καὶ ψεύτικες ἀλήθειες. Ἐκτὸς ἂν ἐννοεῖ, τὸ ξαναλέμε, τοὺς χαμένους, ποὺ ἐπειδὴ τὸ Σχολεῖο δὲν τοὺς εἰσέλασε γιὰ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ τοὺς ἀνοίξε μὲ ψεύτικες γνώσεις τὴν ὁρῆσι γιὰ μεγάλα, ἐν ᾧ στὰ ταπεινὰ καὶ γιὰ τὰ ταπεινὰ γεννήθηκαν καὶ ἀπομειναν, τὰ βάζουν—ἀνίκανον νὰ ζήσουν—μὲ κάθε δουλευτὴ καὶ ἐπαγγελματία, ποὺ ἔχει ψωμί καὶ τρώει, καὶ μισοῦν τὸ καθεστὼς ἐπομένως, ἐπειδὴ τὸ καθεστὼς δίκαια ἐπιτρέπει στοὺς δουλευτάδες μόνον νὰ χαίρονται τὴ ζωὴ.

Ἐμεῖς πραγματικὴ Ριζοσπαστικὴ Ἰδέα στὸν τόπο μας μόνον μιὰ ξέρουμε, ποὺ κυκλοφορεῖ καὶ ζεῖ, καὶ φανατίζει τοὺς προοδευτικὸς ὁπαδοὺς της—

ὁπαδοὺς, ποὺ δὲν τοὺς κινεῖ κανένα ὕλικόν, οὔτε ἀτομικόν, οὔτε τάξεως κοινωνικῆς, συμφέρον, ἀλλὰ καθάριον τὸ Συμφέρον τὸ Ἑθνικόν—τὴν ἰδέαν τῆς Ἑθνικῆς Γλώσσας, τὴν Ἰδέαν τῶν Δημοτικιστῶν.

Μόνον αὐτοὶ ζοῦν καὶ μάχονται γιὰ μιὰ ἰδέαν στὸν τόπο μας. Καὶ τοὺς βλέπεις νὰ μοχθοῦν, ὕλικά ὄντα, γιὰ τὴν αὐτὴν Ἰδέαν τους. Μόνον αὐτοὶ ἔχουν ἓνα προοδευτικὸ καὶ ριζοσπαστικὸ ψυχολογικὸ κοινὸ γνώρισμα: Τὸ δ,τι κλωτσοπάτησαν μιὰ πρόληψιν βαθύρριζην, σὰν τὴ γλωσσικὴ. Καὶ μόνον αὐτοὶ, ἐπομένως, ὑπόσχονται στὸν ἀντικειμενικὸν συγγραφεῖα, ὅτι ἔχουν τὰ προσόντα νὰ κλωτσοπατήσουν καὶ ἄλλες πρόληψεις, ὡς ποὺ νὰ φτάσουν στὴν ἀνατίμησιν δλων τῶν τιμημάτων, ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ φτάσουν ὡς τὰ ἐκεῖ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ Φοιτηταρίαν, ὁ συγγραφεὶς, ποὺ τόσο ἰδιόσθηκε ἀόριστα νὰ βρεῖ καὶ στὸν τόπο μας προοδευτικὸν κόσμον καὶ ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα, ἔξους νὰ τοὺς δώσει σύντροφους στὴν τάξιν τῶν Δημοτικιστῶν, ἰδιόσθηκε πάλιν νὰ τῆς δώσει σύντροφο τὴν ὀρισμένην τάξιν τῶν Φοιτητῶν, ἡ ὁποία ὅμως βεβαιότατα ἀποδείχθηκεν ἐχθρικὸτατη σὲ κάθε προοδευτικὴ τάσιν. Καὶ γιὰ ἐμᾶς τοὺς ἐδῶ τὸ συντηρητικὸτατο φέριμον τῆς φοιτηταρίας μᾶς φαίνεται καὶ φυσικὸτατο. Γιατὶ ξέρουμε, ὅτι οἱ νέοι αὐτοὶ βρίσκονται ἀκόμα, κάτω ἀπὸ τὰ νύχια τῆς ὀπισθοδρομικῆς καὶ μεσαιωνικῆς Ἐκπαιδευσεως μας. Καὶ ξέρουμε ἀκόμα σὰν παθοὶ ποὺ εἴμαστε, ὅτι γιὰ νὰ κανένας στὸν τόπο μας προοδευτικὸς πρέπει νὰ φρόντισε καὶ νὰ κατάρθωσιν νὰ ξεδιπλώσῃ καὶ τὴν τελευταία δίπλα τοῦ μυαλοῦ, ποὺ ἀπόχτησε στὸ Σχολεῖο. Γιὰ μιὰ δὲ τέτλια ἐργασία—τὸ χάλασμα δηλαδὴ τῆς πρώτης ἀνατροφῆς καὶ τὸ ξαναφτείσμα δικτῆς του δευτέρας—ὁ νέος φοιτητὴς καὶ οἱ πολλοὶ φοιτηταὶ οὔτε ἱκανοὶ εἶνε, οὔτε τὸν καιρὸ εἶχαν. Γιὰ τοῦτο ἡ φοιτηταρία, ὡς τὴν ἐποχὴν ποὺ θὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ Σχολεῖόν μας, πρέπει νὰ λογαριάζε-ται καὶ θὰ εἶνε ἐχθρικὴ σὲ κάθε τάσιν προοδευτικῇ.

Τὸν κίνδυνον, ἔρα, ποὺ διατρέχει ὁ καθένας, ποὺ θὰ πασχίσει νὰ ἐφαρμόσῃ στὸν τόπο μας ὅ,τι γίνεται σ' ἄλλα μέρη, βαφτίζοντας μ' ὀνόματα, προοδευτικὰ καὶ ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα, τάξεις ἀνθρώπων, ποὺ δὲν ξερεῖ καὶ ἂν ὑπάρχουν, ἢ ποὺ ξερεῖ πὼς ὑπάρχουν, ἀλλὰ δὲν ἐφρόντισε νὰ πληροφορηθῇ καὶ ἂν μπορεῖ νὰ εἶνε προοδευτικὸς, δὲν τὸν ἀποφύγε καὶ ὁ κ. Σκληρός. Γιὰ τοῦτο τοὺς Δημοτικιστὰς, τοὺς πραγματικὰ ριζοσπάστες καὶ προοδευτι-

κοὺς ἀπὸ τὸ φυσικόν τους, ἀπὸ τὴ μελέτη καὶ ἀπὸ τὴ σκέψιν, τοὺς ἐσυντρόφισαν μ' ἀνύπαρχτα ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα καὶ μὲ τὴ συντηρητικὸτατη φοιτητικὴ νεολαία. Ἐν τούτοις ἐπαινος ὀφείλεται στὸν συγγραφεῖα, διότι μᾶς ἐκθέτει τὸ πὼς πρέπει κάθε σχέδιον ἐνέργειας νὰ εἶναι ἄριστον, καὶ πρὸ πάντων, διότι κατάρθωσιν νὰ διακρίνῃ μὲ τ' ἄλλα τ' ἀνύπαρχτα καὶ τὸ μόνον ἀληθινὸν προοδευτικὸν στοιχεῖον τοῦ τόπου μας, τοὺς Δημοτικιστὰς.

Κι' ὅταν ἀποτείνεται πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς λέει: Ὅτι ἔχουν καθήκον νὰ τεθοῦν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς καθὲ προοδευτικῆς τάξεως καὶ ἰδέας καὶ ὅτι ἔχουν καθήκον νὰ μελετοῦν καὶ νὰ μεριμνοῦν γιὰ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, ΝΑ ΠΟΛΙΤΕΥΟΝΤΑΙ δηλαδὴ, κάμνει κάπως μὲ θετικότερη μορφήν τὸ ἴδιον θεάρεστο ἔργον μὲ τὸν Γαβριηλίδην, ποὺ γενικὸτατα, ἀποτεινόμενος πρὸς ὅλους καὶ πρὸς κανένα, κοπανᾷ: ὅτι ἔχουν καθήκον νὰ πολιτεύοντι καὶ καθὲ τίμιος πολίτης, ὁ καθὲ πατριώτης, ὁ καθὲ ἱκανὸς καὶ μὲ φωτιὰ στὴν καρδίαν ἀξιωματοῦχος τοῦ Κράτους.

Αὐτὰ τὰ λόγια εἶνε τὸ κέρδος τῶν Δημοτικιστῶν, ποὺ θὰ διαβάσουν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σκληροῦ.

Μετὰ ταῦτα θὰ ἐπρεπε νὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ δοῦμε, ἂν ἡ ὑποκλίνουσα ἐργατικὴ ζήτημας στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ συνέχειά του θὰ φέρῃ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Γλωσσικῆς Ἀλήθειας καὶ τ' ἄλλα τ' ἀγαθὰ μαζί, ποὺ ὑπόσχηται τὸ βιβλίον. Διότι ἐμεῖς οἱ Δημοτικισταὶ τὴ γλωσσικὴ ἀλήθειαν τὴ θέλουμε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου μας. Κι' ἂν ἐπρόκειτο νὰ φέρομε τὴ γλωσσικὴν πρόδον, ρίχνοντας τὸ Κράτος σὲ μαλώματα καὶ συφορὰς καὶ σὲ δεινὰ, θὰ προτιμούσαμε βέβαια νὰ μείνῃ τὸ Κράτος στὴ θέσιν ποὺ βρίσκεται μὲ τὸ καλλίτερον παρὸν καὶ μὲ τὸ ἐλευθέρον γλωσσικὸ καθεστὼς.

Ἡ ἐξέτασις ὅμως τοῦ ἂν ὁ δημοτικιστὴς πρέπει νὰ βοηθήσῃ τὴ δημιουργίαν ἐργατικῆς ζήτημας καὶ τὸ ξανάμμα τῆς παλιν τῶν τάξεων, γιὰ νὰ βραβεύσῃ καὶ ἡ γλωσσικὴ ἀλήθεια, θὰ ἐπρεπε νὰ γίνῃ, μόνον ἂν ὁ συγγραφεὶς εἶχε γράψῃ τὸ θετικοφανὲς καὶ μελετημένον σ' ὅλες τὰς λεπτομέρειας σχέδιον ἐνέργειας μελετώντας τὸν τόπον μας, ὅταν ἴκῃ ὅσα λέει θὰ ἦσαν ἰσχυρότερα καὶ ῥοδὸς νὰ γίνων. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ συγγραφεὶς ἐφρόντισε νὰ μεταφυτέψῃ ἐδῶ τὸ δ,τι ἔγινε ἄλλου, μὲ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δημιουργίαν ἐργατικῆς ζήτημας καὶ τὰ ῥεστα ποὺ μᾶς ὑπόσχηται, μᾶς ὑπόσχηται ἀπλούστατα γέμισμα πίθου Δαναΐδων καὶ ἀνοήττερες τρύπες, ἀπὸ ἐ-

νοῦνε, τῆς ἔφτανε τὸ αἶσθημα, τῆς ἔφτανε καὶ ἓνας λόγος. Τὴν τετάρτην, δέκα τοῦ Γενάρη, ποὺ δὲν εἶχε πιά πλάγι τῆς τὸν Ἀντρέα, ἔλαβε πρῶτ' πρῶτ' γραμματάκι τῆς Μοιρίτας καὶ τὸ συλλογίστηκε νὰ τῆς γράψῃ τὸ μικρό, ἴσια ἴσια γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὴ μοναξιά της. Ἐλεγε μέσα πὼς τῆς χάρισαν σωρὸ σωρὸ νόστιμα, ὁμορφα, σφαιραχτερὰ πράγματα τὴν πρωτοχρονιά, μὰ πὼς τώραίτερον τὸ χάρισμα ποὺ θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ, θάταν ἡ γιαντριά τῆς Κατινούλας. Δὲν τὸ ὑποψιάζονταν κείνη τὴ στιγμὴν τὰ γὰρ τὸ παιδάκι, τί δίκαιον ποὺ εἶχε νὰ τὸ πῶθῃ καὶ πόσο ἡ ἀρρωστήτῃ δούλα ἐμελλε νὰ τῆς σταθῇ χρήσιμη κατόπι. Δὲν τὸ ὑποψιάζονταν μήτε ἡ δούλα ἡ καημένη. Ἀναψὲ ὅμως ὁ νοῦς της μὲ τὰ λόγια τὰ θεόγλυκα τῆς λατρεμένης, πῆρε ἡ φαντασία της δρόμον, εἶτανε πιά γιαντρεμένη. ἔφινε τὸ Μπ..., ἔτρεχε στὴν Κερμαρία καὶ τὴν πέμπτῃ, ἔντεκα, μνηστεύσε τοῦ Ἀντρέα πὼς αὐτὸν ἔβη τὰ γέλασμά του στὸ Χαμονοκόρφι, μπορεῖ νὰ τῆς γιὰ βέβαιον πὼς θὰ τὴ φάω στὰ φιλιὰ, καὶ ἀφοῦ ὅλοι μὲ παραγγέλλουνε νὰ τρώω, νὰ τρώω πολὺ, κανεὶς δὲ θάχῃ τὸ δικαίωμα νὰ μὲ πῇ τίποτις. Καὶ τέλειον τὸ γράμμα της μὲ φωνὴν ἐλπίδα, πεποιθήσεως καὶ χαρᾶς: Ὁ Ἀφέντη μου, τὴ χρυσὴ μου τὴ φαμελιά τὴ φιλὼ μὲ ὅλην, ὅλην τὴ

ζωὴν μου ποὺ θάξῃ μακρινή.»

Δὲν τὴν ἐμελε πιά μήτε γιὰ τὸ βήχ της μήτε γιὰ τὴν κούρασιν. Θύμωνε μάλιστα καὶ μὲ τὴν κούρασιν καὶ μὲ τὸ βήχ. Καλὸ σημάδι κάποτες στὸν ἄρρωστο καὶ ὁ θυμὸς: δείχνει πὼς θέλει νὰ γλυτώσῃ, βάζει τὰ δυνατὰ του, εἶσι τοῦ ἔρχεται καὶ ἡ δύναμις. Ἄβεινα πλαγιασμένη ὡς τὴς δυόμισιν, ἂν καὶ λαμπρὸς ὁ καιρὸς γιὰ περίπατον κοιμόμουνε δὲν κοιμόμουνε, ἀκούζουρεφτη χουζουρεμένη, μισὰ μισὰ στὸ τέλος ἀπὸ τὴ φούρκα μου σηκώθηκα, γιατί τόντις ἡ κούρασί μου κάποτες μὲ φουρκίζει, πρέπει νὰ πάρω ἀπάνω μου γιὰ νὰ βγῶ ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου ὅσω, ποὺ καὶ τὸ κρεβάτι καταντᾷ νὰ μὲ κουράζῃ. Ὁ κ. Σεβιλὰς γυρᾷ νὰ τῆς κόψῃ τὸ βήχ μὲ σινάπισμένα καταπλάσματα, ἰωδοβάμματα καὶ τέτοια. «Ναί, χωρὶς ἄλλο, καὶ ὅ,τι μὲ διατάξῃ καὶ γὼ τώρα τὸ βροῖσκω πὼς ὁ βήχας μου πιά εἶναι βαρὺς μὲ τὸ παραπάνω, θέλω νὰ τὸν ξεφορτωθῶ, μὲ κουράζει ἀπὸ τὸ πρῶτ', πολὺ δὲν ἔβηξα» μὰ τὴ νύχτα μὲ σκοτίζει.»

Ὅτε τόσο τὰ μαντάτα δὲν εἶτανε διόλου ἀχαμνά. Θάματα, ἡ ραδιογραφία. Τὸ γράμμα τῆς παρασκευῆς, δώδεκα, σημαντικόν, πρὸ σημαντικόν ἀπ' ὅσα ἔλαβε ὁ Ἀντρέας καὶ ἀπ' ὅσα μὲ τὰ μάτια του

εἶδε. Σημαντικώτερον ἀκόμη, γιατί τὸ βραδύγραφημα τῆς παρασκευῆς ἐκείνης σὰ νὰποκορύφωμε ὅλα τὰλλα: «Πολυαγαπημένε μου ἀφέντη, ἀμέσως νὰ σὰς ἀναγγείλω τὴν ἐξοχὴν τὴν εἰδηση, δηλαδὴ πὼς σήμερις ὁ κ. Χουίταρης εἶτανε τρελλὸς ἀπὸ τὴν χιρὰ μὲ εἶπε πὼς σήμερον μονάχα μπορούσε τόντις νὰ πῇ πὼς ἡ φούρκα φανέρωνε σπουδαία καλητέρεψιν καὶ ἀπὸ μέσα. Πηδῶσε ἀπὸ τὴ χαρὰ του μπροστὰ στὴ Βιχτώρια καὶ μπροστὰ στὸ δούλο του. Μοῦ εἶπε πὼς σὲ τὴν εἰδηση ἀπορούσα νὰ πῶ τώρα πὼς τὸ φῶς, στὸ Μπ..., τὸ βρῆκα. Μοῦ λαφροχτυποῦσε τὰ σκέλια μου ἀπὸ τὴν χαρὰν. Εἶμουνε σαστισμένη. Καὶ μοῦ εἶπε ἀκόμη πὼς νὰ ἡ ὥρα νάχω καὶ παρὰ-πονα, ἴσια ἴσια σήμερον. Μὰ ἐγὼ παραπονοῦμαι γιὰ κάτι παντάπασιν διαφορετικόν ποὺ θὰ σὰς τὸ δηγηθῶ παρακάτω. Μοῦ εἶπε πὼς μὲ τὰ σωστὰ του εἶτανε πολὺ, μὰ πολὺ φαριστημένον σήμερον. Μοῦ ἔβαλε στὴ φούρκα ἓνα γυάλινον μασούρι, ὅχι ὅμως ποὺ νὰ μὲ μπῇ ὡς τὸ βέθος, παρὰ μόνον στοῦ ζώχειλου τὴν μπασιά. Πιθανὸ πὼς ἔχει πάρα πολλὴ δύναμιν γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσῃ ὡς τὰ μέσα μέσα. Θὰ προχωρήσῃ, λέει, ἀγάγια γάγια. Εἶτανε τόσο χαρούμενος ποὺ κα-θῆσε πλάγι μου σὲ μιὰ καρέκλιν, καὶ ὅλην τὴν ὥραν χαμογελοῦσε καὶ ἄλλη κουβέντα δὲν εἶχε. Ποτὶ μου

κείνες του άλλου πείθου, που — καθώς λείει — γεμίζουν όσοι φροντίζουν να επιβάλουν τη γλωσσική αλήθεια με τις ακαδημαϊκές συζητήσεις.

Διότι έχουμε κ' εμείς την ταπεινή επιστημονική γνώμη, ότι κανένα ζήτημα κοινωνικό, ούτε το εργατικό και η συμπαρομαρτούσα πάλη των τάξεων, δεν επιβάλλεται με το έτσι το θέλω, διότι έτσι μου άρises και αποφάσεις, αλλά γεννιέται μόνο του, με τόν καιρό του κι από την ανάγκη. Που θα πει, πως για να δημιουργηθεί εργατικό ζήτημα και τα λοιπά, θα έπρεπε να ζήσει πρώτα μια Βιομηχανία αληθινή, που δε θα ζήσει, διότι το θέλουν οι Σπουδασταί της Γερμανίας, ή οι Δημοτικισταί της Αθήνας, αλλά διότι βρέθηκε στην Ελλάδα πρώτη ύλη βιομηχανίας κ' επομένως συμφέρει στον Α ή τον Β κεφαλαιούχο να χτίσει φάμπρικα στον Πειραιά, ή στον Αχλαδόκαμπο. Μά επί του παρόντος ή γενική γνώμη των καλλίτερων είναι, ότι ή προστασία της Ελληνικής ψευτοβιομηχανίας, που φυτοζωεί χάρις στο δασμολόγιο, είναι κακό, και πρέπει να λείψει καλλίτερα. Πρώτη γάρ ύλη, κάρβουνο, βαμβάκι, μετάξι, μαλλί, σίδερο, ράδιο δε βρέθηκε στον τόπο, μήτε υπάρχει. Άρα βιομηχανία δε θα υπάρχει. Κ' εφόσον δεν υπάρχει Μεγαλοβιομηχανία, που μόνη μπορεί να δημιουργήσει, να οργανώσει και να πειθαρχήσει εργάτες, ή τακτική να επιχειρήσουμε δημιουργία εργατικού ζητήματος και τσάκωμα τάξεων, είναι τακτική ούτοπιστικότερη από την τακτική των όσων επιχειρούν να λύσουν το γλωσσικό ζήτημα με ακαδημαϊκές συζητήσεις. Μόνον από άνθρωπο, που δεν επάτησε το πόδι του στην Ελλάδα, — και τέτιος πληροφορούμεθα πως είναι ο κ. Σκληρός — μπορούσε να συμβουλευθεί κάλεσμα των άγροτών στις πόλεις, για τη δημιουργία εργατών κ' εργατικού ζητήματος, όταν είναι πασίγνωστο και κοινοτοπία ισχύει. 1ον) Ότι ή καλούμενη Ελληνική Βιομηχανία είναι ψεύτικη ως τη ρίζα κι' ότι συμφέρει να μην υπάρχει, γιατί δεν έχει κανένα στοιχείο μέσα της βιώσιμο. 2ον) Ότι ο πρώτος πλουτολογικός παράγοντας στην Ελλάδα είναι και πρέπει να είναι ή γεωργία και ή κτηνοτροφία της. Κι' ότι δυστυχώς οι άγροί μας είναι δίχως χέρια και πρέπει, αν είναι δυνατό, να κληθούν πληθυσμοί από τις πόλεις στους άγρους. Και 3ον) Ότι στην Ελλάδα φτώχεια γενικώς και φτώχεια χρήσιμη δεν υπάρχει, για να αναγκασθεί ο προοδευτικός να συμπαθήσει και να υποστηρίξει τα συμφέροντα πληθου-

σμού δυστυχισμένων και χρησίμων. Πράγματα, που θα συνείχαιναν κ' ιδώ, και θα συμβούνε μόνον όταν θα γίνει και στην Ελλάδα Βιομηχανία, που θα κάνει την Ελλάδα μεγάλη, όπως κάνει μεγάλη τη Γερμανία ή βιομηχανία της. Και μόνον όταν πληθωρίσουν οι γεωργικοί πληθυσμοί κ' έρθουν στις πόλεις εργάτες, που θα χρειάζονται στη Βιομηχανία μας, που θα εργάζεται για το συμφέρον και το μεγαλείο του τόπου μας, όπως πληθωρίσαν πρώτα οι γεωργικοί πληθυσμοί της Γερμανίας κ' έγιναν από το περιπλέον τους οι εργατικοί, που πρέπει τώρα να ευμερουν για το συμφέρον και το μεγαλείο της Γερμανίας. Κι' άπάνω μάλιστα σ' αυτό τολμώ να έχω μια γνώμη, την ακόλουθη: Ότι αν δεν έφροντιζαν για την ευμερίαν και τα συμφέροντα της τάξεως των εργατών στη Γερμανία οι Μπίμπελ και Σικ θα έφροντιζε περισσότερο βέβαια ο Κάιζερ κ' ή Κυβέρνησής του, πράγμα που μας φαίνεται και πως έγινε κι' όλος.

Και λοιπόν σύμφωνα με την Επιστήμη, που μας μαθαίνει, ότι τίποτε δεν είναι άπόλυτο αλλά το πέν είναι σχετικό, εκείνο που περιστάσεις ειδικές το εξέθρεψαν, με τη μορφή του κοινοβουλευτικού και προοδευτικού σοσιαλισμού, στη Γερμανία, δε μπορεί μ' άλλες, έντελώς διαφορετικές, συνθήκες να γίνει και στον τόπο μας.

Κάτι τέτιο συμπέρασμα θέλαμε να έμπιστευθούμε στον πολύ διαβασμένο και σπουδασμένο συγγραφέα του Κοινωνικού μας Ζητήματος.

Και τώρα αφού μιλήσαμε για την έλλειψη τοπικού χαρακτήρα στο βιβλίο του κ. Σκληρού, πράγμα που ακκ' έξοχην» μας ενδιαφέρει, ο πειρασμός δε μας αφήνει να του μιλήσουμε στο αύτι και για το όλο πνεύμα και τις θεμέλιες πέτρες του έργου του τ' ακόλουθα. Αον) Ότι ο Μαρξισμός δεν άποτελεί άπόλυτη επιστημονική αλήθεια, αλλά σοδαρή μόνον υπόθεσι όμως επιστημονικήν. Κ' επομένως σαν υπόθεσις που είναι μπορεί να μην είναι κι ή αλήθεια.

Βον) Ότι ή εξέλιξις των κοινωνιών πιθανότατα είναι να γίνεται με τη βοήθεια της πάλης των συμφερόντων και των τάξεων, αλλά πάντως έχει κι' άλλους παράγοντες και μάλιστα ένα: Την πάλη του Πνεύματος.

Και τέλος (το στοιχειωδέστατον) ότι εξέλιξις και πρόοδος δεν είναι το ίδιο πράγμα. Άλλ' ότι ή εξέλιξις μπορεί να μας φέρει τόσο στην πρόοδον, όσο στον χαμό, όσο και σε πολιτισμό άλλης μορφής πα-

ράλληλον όμως, όσο και στις διαμέσεις θέσεις του σχήματος, που εύκολα το αναπαριστάινουμε με το νοῦ μας. Για τοῦτο ἴσα ἴσα στην Εὐρώπῃ — καθώς διαβάζω στὰ βιβλία — δίπλα στους ὑποστηρικτὲς τῆς ιδέας, ὅτι ἡ πάλη τῶν τάξεων, πού ἀρχισε, θά οδηγήσει στὸν κοινωνισμό καὶ στὴν πρόοδον, βρίσκονται οἱ ἄλλοι — ὅχι οἱ χειρότεροι, μήτε οἱ μικρότεροι βέβαια — πού ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ πάλη, πού ἀρχισε κι' εἶνε γεγονός, ὁδηγεῖ σχεδὸν βέβαια τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ στὸ χαμό του. Διότι ἐνῶ αὐτὸς ἐχάρισε στὸ ἄτομον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ σώματος, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐνέργειας, ὁ κοινωνισμὸς μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ὑποδούλωσι τοῦ ἀτόμου στὸ Σύνολο.

Αὐτὰ ὅμως γιὰ μᾶς εἶνε ξένες ἐννοίες καὶ ξένα δαιμόνια. Ἡ δουλιὰ μας ἡ καθαυτὴ σήμερᾶ εἶνε τὸ νὰ δοῦμε, ἀφοῦ μιὰ φορὰ τὸ θέμα μπῆκε στὴ θέσι του, ἂν πρέπει οἱ δημοτικισταί — ἐξέχωρᾶ ἀπὸ τὴν ιδέα τοῦ νὰ κινήσουνε ἐργατικὸ ζήτημα καὶ πάλιν τάξεων — ἂν πρέπει νὰ ζητήσουν βοήθειαν ἀπὸ τις λαϊκὲς τάξεις, ζητώντας νὰ τις μορφώσουν καὶ τοὺς ἀνοίξουν τὰ μάτια μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι μιὰ μέρα μορφωμένες οἱ λαϊκὲς τάξεις θά ζητήσουν παιδείαν καὶ διοίκησι τῆς προκοπῆς.

Ἡ πρέπει νὰ μὴ σπαταλήσουμε ἠθικὰς δυνάμεις καὶ παράδες ἀδικᾶ σὲ ἄγονο ἀγῶνα, διότι — ὅπως ἐγὼ τουλάχιστον τὸ πιστεύω — ὁ λαός, τὸ πλῆθος τὸ ἀσύνταχτο, ἀνέικανο νὰ ἐννοήσῃ κ' ἔτοιμο νὰ πράξῃ, θά πράξῃ πάντοτε ὅ, τι τοῦ σφυρίζουν συκοφαντικὰ στὸ αὐτὸ οἱ δημοκόποι καὶ οἱ ἄγρυπνοι γλωσσοφύλακες καὶ ἀρχαιοφύλακες, πού τὸ διοικῶν σήμερᾶ κι' ὅλος.

Κι' ἂν αὐτὸ εἶνε ἀληθινὸ πῶς δρόμον πρέπει ν' ἀκολουθήσουμε οἱ Δημοτικισταί; Πῶς πρέπει νὰ πολιτευθεῖ ἡ πραγματικὴ αὐτὴ προοδευτικὴ τάξις, ὅχι μόνον γιὰ νὰ φέρῃ εὐνοϊκὴ λύσι στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, ἀλλὰ γιὰ νὰ φέρῃ τὸ Σύνολο, τὸ Κράτος, τὸ Ἔθνος, τὸ Γένος, στὸ δρόμον τῆς σωτηρίας του; Ἡ ἀπάντησις θά δοθεῖ μέσα στις σελίδες ἐνὸς βιβλίου, πού γράφεται.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΜΑΣ

δὲν τὴν εἶδα τόσο χαρούμενο· κ' ἐμοιαζε νὰ λήῃ πῶς τί κρίμα καὶ νὰ μὴν εἴστε παρῶ. Τοῦ εἶπα πῶς ἄβριο θά τὰ μάθετε τὸ πρῶτ'. Μὲν εἶπε πῶς τώρα πρέπει νὰ τἀναβάλουμε μιὰ μέρᾳ πῶς ὕστερα καὶ νὰ πᾶω, ἀντὶς τρίτῃ, μόνον τὴν τετάρτῃ, στις δύομισι. Ἀς ξαναῤῥθουμε ὡς τόσο στὰ ψεῖνά μας τὰ βραδινά· ὅπως σὰς τόγραφα ἔχτες, ἦπια δέκα κόμπους ἀπὸ τὸ λεγόμενον τὸ γιατρικόν, τὸ λάουδανον, καὶ τοιμαζόμενον νὰ κοιμηθῶ. Μὰ ἔτυχε τὸ ἀντίθετον, γιατί τὸ λάουδανον τόσο μὲ τάραιζε, τόσο μὲ κατακλόνισε πού μάτι· δὲν μπόρεσα νὰ κλείσω πρὶν ἀπὸ τὴ μιὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ κεφάλι μου φωτιὰ κι' ἀδύνατον νὰ κατασταλαῇ τὸ αἷμα, νὰ ἡσυχάσω. Στὸ τέλος ἀποκοιμοῦμαι· τρεῖς τέσσερις ὥρες καὶ πάλιν ξυπνῶ, βήχοντας ὅμως κάμψον ὥρα, κι' ἀποκοιμοῦμαι ξανά ὡς τις ἑφτάμισι. Θερμομετριοῦμαι, 37°6. Πίνω τὴ σούπα μου μὲ ὄρεξιν. Θερμομετριοῦμαι νὰ διῶ, καὶ δέφετρη φορὰ· δὲ σάλεψε· πάντα 37°6· πίνω τὸν καφέ μου, τρώγω κ' ἕνα κομμάτι ψωμί, γιατί πεινούσα, πού εἶναι καλὸ πρᾶγμα, χαίρομαι καὶ χαίτις σας. Ἀναπαύομαι προσμένοντας τὸν κ. Χουτάρη πού δὲ μᾶς εἶχε πῆ τί ὥρα νὰ πάμε. Λοιπὸν εἶμουνε στὸ κρεβάτι καὶ προγεμάτιζα, ὅταν ἄξαφν, μεσημερὶ καὶ ἴκωσι, φτάνει καὶ μοῦ λέει πῶς ἐρχ-

ται ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο, πῶς πρέπει στις δύομισι νὰ ξαναγορίσῃ καὶ πῶς νὰ εἶμαι σίτιτι τοῦ στις δύο παρὰ τέταρτον. Καὶ νὰ σας γιὰ ποῖο λόγο εἶμουνε θυμωμένη, κι' ἀρχινοῦσα νὰ τοῦ λέω πῶς πρέπει ἀπὸ τὰ προτῆτερα νὰ μοῦ ὀρίξῃ τὴν ὥρα, εἰδὲμὴ ἄλλιως — ἰπειδὴ μόλις τέλειωνα τὸ φαγί μου στὴ μιὰ — λοιπὸν ἀναγκάζομαι νὰ βιασθῶ καὶ μὲ κουράζει κάμψον. Ἰσα ἴσα κουρασμένη σήμερᾶ δὲν εἶμουνε· εἶμουνε καὶ πλυμένη ἀπὸ τὸ πρῶτ'· μὰ τοῦ τὸ εἶπα πῆτῃδες, τόντις δὲ μοῦ εἶναι κόμμοδον διόλου. Εἶμαι βέβαιη πῶς θά μὲ ἱγκρίνετε. Προγεμάτισα τὸ μεσημερὶ μὲ τὴν ἰδίαν ὄρεξιν πού εἶχα καὶ ἄλλοτε· ἐγὼ θαρρῶ πῶς τώρα τὰ πράματα θά στρώσουνε ἀπ' ὅλες τις μεριές. Ἡ θερμοκρασία μου τὸ βράδι 38°7· τὸ πρῶτ', 37°7· ἔτσι βγαίνει καὶ ῥίμα. Μὴ μοῦ κατσοφιάσετε, ἀφέντῃ, ἀφοῦ κίόλας τὸ γράμμα μου σὰς φέρνει θεόγλυκα μαντάτα. Μὰ ξίρετε τί παρατήρητῃ, κοιτάξτε· ἡ θερμοκρασία μου προχτὲς, 37° — 37°6, ἔχτες, 37°1 — 37°3. Περιφῆμα, δὲν ἔχω δίκιο; Γιατί σήμερᾶ 38°7; Γιατί νομίζω πῶς κάθε φορὰ πού πάω στοῦ κ. Χουτάρη, ἀνεβαίνει πότε τὴν ἰδίαν μέρᾳ, πότε τὴν ἄδριανή. Ὡστόσο περίεργον ἴσα μὲ τώρα εἶμαι πολὺ καλὰ. Καὶ μιὰ κενωσιὰ μονάχα, ἐνῶ τέσσερις οἱ κενωσιές μου ἔχτες. Πῆρα

καὶ μισὸ χάπι ὀπιο. Παράξενον ἀλήθεια νὰ μὴν τὴ νοιώθω κἄνε τὴ θερμοκρασίᾳ. Εἶμαι πολὺ καλῆτερα παρὰ ὅταν εἴσατε δῶ. Γιὰ τὸ λάουδανον, μοῦ λέει ὁ κ. Σεβιλὰς πῶς καποτὲς τέτοιον ἀποτελέσματά του, μὰ πῶς οἱ κόμπους μοῦ καταπραῦνανε τοὺς πόνοους, μοῦ κόψανε καὶ τὸ βήχ· δὲν πειραζει πού μὲ ταραῖζανε, ἀφοῦ ἂν δὲν τοὺς ἐπαιρνα, ἴσως καὶ νὰ πονοῦσα περισσότερο. Τοῦ εἶπα πῶς ξύπνησα μὲ πονοκέφαλον, κι' ἄμα ἦπια τὴ σούπα, μοῦ πέρασε ἀμέσως. Πάντα ὅλη μου δίκῃ σας. Κάμψον καθῆσε ὁ γιατρός. Βιάζομαι γιὰ τὸ γράμμα. »

Τὸ γράμμα, ὅπως λέγαμε, κορύφωνε τόντις τὸ ραδιοθεράπεμα ἡ τουλάχιστον ἀπὸ τὸ γράμμα τῆς ἀρτῆς, ἔβλεπε πῶς ἔφτασε τὸ ραδιοθεράπεμα στὴν κορφή του· ἀνήφορος ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, καὶ τὸν ἀνεβήκανε ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη πού ἡ Κατινούλα μὲ τὴν ζωεράδα τὴν περιέγραφε· τὸν ἀνέβηκε μὲ κόπον, ἰννοεῖται, μὰ τὸν ἀνέβηκε· νὰ ὅμως πού ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἄλλην τὴ μεριά κι' ὁ κατήφορος· ἐμελλε τὸ δύστυχο τὸ παιδί νὰ κατακυλῆται ὀλοένα, ὥσπου νὰ νὰ τὴ στατατήσῃ ἕνα χέρι· δυνατὸ. Τὴν ἀφάνισε τὸ ραδιογράφημα τᾶπανωτὸ· ἐξαῖστανε οἱ γιατροὶ τὸ ῥητὸ τάρχαϊο, πῶς ἀκρὴ ὀγιεῖν σφαλερῇ. Σφλερῇ, φαίνεται, καὶ τὸ θεράπεμα, ὅταν πετυχαίνει τόσο